

Логістичний підхід як засіб сталого розвитку туристичної сфери

Вчені розглядають логістику, як нову концепцію ведення господарської діяльності підприємств, суть якої полягає в управлінні матеріальними та супутніми потоками у сфері виробництва та обігу. Також логістику розуміють, як науковий напрям, пов'язаний з оптимізацією процесів обігу товарів та послуг. Слід зазначити, що туристична сфера є специфічною нішею комплексу послуг, тому дослідженню оптимізації руху матеріальних та супутніх потоків у туризмі варто приділити додаткову увагу. Теоретичні засади логістики туризму передбачають дослідження кожної складової комплексної структури логістики туризму, особливостей існуючих потоків та базових понять у системі.

Ключові слова: *сталий розвиток туризму, логістика туризму, туристичний потік, просування туристичного продукту.*

Osipchuk A. Logistic approach as a mean of sustainable development of the tourism sector and the formation of tourism products. *Scientists consider logistics as a new concept of economic activity of enterprises, the essence of which is to manage material and related flows in the field of production and circulation. Logistics is also understood as a scientific field related to*

the optimization of the circulation of goods and services. It should be noted that the tourism sector is a specific niche of the complex of services, so the study of optimization of material and related flows in tourism should be given additional attention. Theoretical principles of tourism logistics involve the study of each component of the complex structure of tourism logistics, the features of existing flows and basic concepts in the system.

Key words: *sustainable development of tourism, tourism logistics, tourist flow, tourist product promotion.*

Постановка проблеми. В теорії і практиці ринкових відносин поряд з менеджментом та маркетингом ро звинулася нова методика функціонування ринку - логістика. Світовий досвід свідчить, що лідерами у конкурентній боротьбі за ринки збуту стають ті, хто користуються напрацюваннями та рекомендаціями логістики, а також володіють принципами та методами такого підходу. Саме тому вітчизняним науковцям та учасникам туристичного ринку слід брати до уваги та ефективно використовувати на практиці всі переваги логістичного підходу вирішення задач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Такі науковці як Гапонова Є.В., Гобрей М.В., Задорожна Н.В., Зубар Н.М., Кобилко О.Я., Лужанська Т.Ю., Пікулик О.Б., Смирнов І.Г., Співак С.М., Чернова Є. Г., Ткач В.В., Хайкін М.М. зробили вагомий внесок у дослідження питань логістизації туристичних послуг та використання логістичного підходу як ефективного інструменту розвитку туристичної галузі. Наразі є актуальним аналіз застосування логістичного підходу на кожному етапі формування, просування та реалізації туристичного продукту.

Мета дослідження. В умовах розвитку сучасного туристичного ринку сфера застосування логістики все більше розширюється. Метою даного дослідження є висвітлення логістичного підходу як засобу сталого розвитку туристичної сфери та з'ясування можливостей просування вітчизняного туристичного продукту у конкурентному середовищі.

Методи та організація дослідження. Теоретико-методологічною основою досліджень виступають загальнонаукові та спеціальні методи досліджень. У процесі дослідження використано: метод теоретичного узагальнення, системного аналізу та синтезу, абстрактно-логічний метод, монографічний та формалізації. Інформаційною базою дослідження є наукові публікації зарубіжних і вітчизняних учених; загальна інформація мережі Інтернет; результати власних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Смирнов І.Г. зазначає, що «Логістика туризму – це новітній науково-практичний напрямок, який досліджує логістичні особливості туристичної галузі, зокрема прикладає логістичні засади до її геопросторової організації та управління». Застосування логістичного підходу в діяльності туристичних підприємств дозволить підвищити ефективність діяльності туристичного підприємства та галузі в цілому за рахунок скорочення витрат та підвищення рівня логістичної координації всіх операцій з надання послуг туристам.

У функціональному аспекті туристичні послуги та їх складові обов'язково передбачають використання основних логістичних функцій: постачання, виробництва та збуту, тому кожному компонентну складову турпослуги слід розглядати як окрему туристичну підсистему, що надасть можливість організувати діяльність всього туристичного комплексу на певному

геопросторовому рівні: локальний (тур); мікро (туристичне підприємство); мезо (туристичне господарство області, кластеру); макро (туристичний бізнес держави), мега (туристичні макрорегіони світу чи інтеграційні об'єднання), мета (світовий туризм) [3].

Логістичний підхід у сфері надання послуг поки що належить до недостатньо розвинутих напрямів логістики, проте він відрізняється високою динамікою розвитку у сучасному світі та в Україні зокрема. До сфери послуг науковці відносять: побутові та комунальні послуги, зв'язок, торгівлю, транспортні послуги, матеріально-технічне забезпечення, фінанси, науку, охорона здоров'я, культуру і мистецтво, освітні послуги, фізкультуру і спорт, туризм тощо. Особливу увагу привертає те, що виробництво споживчих вартостей у сфері послуг переважно не набуває матеріальної форми – це і об'єднує різні види трудової діяльності з надання послуг.

Застосування логістики в туризмі має багато аспектів. Логістика ресурсної бази відповідає за дослідження та логістичну оцінку ресурсної бази в туризмі, визначення логістичного потенціалу рекреаційно-туристичних ресурсів та аналізу потенціалу рекреаційних зон. Логістика для туристичної фірми створює концепцію логістичного управління туристичним підприємством, досліджує питання стратегії, планування та організаційних форм логістики турфірми, формування логістичних каналів та просування турпродукту, вертикальної та горизонтальної інтеграції в туризмі. У свою чергу логістика туру займається класифікацією та логістичною розробкою туру, оптимізацією туристичних маршрутів, формуванням методики логістичного удосконалення туру. Логістика в міжнародному туризмі досліджує кон'юнктуру ринку, чинники розвитку міжнародного туризму, аналізує та диференціює туристопотоки за макрорегіонами світу, адаптує закордонні моделі управління туристичним бізнесом. Для готельних послуг логістика у туризмі досліджує сектор розміщення як одного з основних постачальників туристичних послуг, оптимізує логістичний цикл обслуговування туристів та логістичні системи управління готелями, проводить моніторинг логістичних потоків та вузлів у готельному господарстві.

Інформаційна логістика займається пошуком потрібної актуальної інформації, налагоджує інформаційні зв'язки між окремими підсистемами, застосовує новітні інформаційні технології в практику вітчизняного туризму. Завданням фінансової логістики в туризмі є управління фінансовими потоками, пошук оптимізації грошових коштів, можливості залучення додаткового капіталу, фінансове планування та прогнозування туристичної діяльності. Транспортна логістика займає важливу роль в системі формування та споживання туристичного продукту, оскільки допомагає у виборі виду транспорту та компанії-перевізника, можливості ефективного комбінування транспортних засобів та туристичних груп, створює логістичне забезпечення під час морських круїзів та організації річкових круїзів, прогулянок тощо. У міжнародному вимірі логістика передбачає інтеграційні процеси в Європейську та інші транспортно-логістичні системи, пошук закордонних партнерів для формування міжнаціональних зв'язків [3].

Першочерговим завданням логістики туристичних послуг є управління потоками специфічних послуг, які включають: комплекс послуг з перевезення,

харчування та проживання туристів, екскурсійні та інші супутні послуги, які надаються в залежності від цілей подорожі та якості обслуговування (рис.1).

Джерело: сформовано автором на основі [5, 7].

Рис. 1. Особливості управління системою туристичних послуг

Сучасний турист стає дедалі вибагливішим, тому при формуванні туристичного продукту слід враховувати такі тенденції: персоналізація, діджиталізація, екологізація туристичних послуг. Також науковці зазначають, що новий турист бажає отримати від подорожі 4 «Е»: education–entertainment–excitement–engagement (просвітництво–розваги–хвилюючі емоції–участь у різних процесах). Поширеною стає нова професія в індустрії гостинності – експерт із досвіду гостей (Guest Experience Manager), що займається відслідковуванням вподобань клієнтів, веденням бази даних відвідувачів – це дасть змогу змотивувати повторне відвідування готелю та покращити якість та асортимент пропонованих послуг. Роль логістики у згаданих вище тенденціях полягає в оптимізації, перерозподілі та вивільненні трудових, фінансових, інформаційних та інших ресурсів для забезпечення потреб сучасних туристів. Звичайно, крім регулювання внутрішньовиробничих завдань і дослідженню попиту для ефективного управління системою туристичних послуг слід враховувати ситуацію на ринку, пропозицію конкурентів, світові тенденції. Логістичний підхід сприятиме сталому розвитку туристичної сфери за рахунок вивільнення фінансових, інформаційних та інших ресурсів, дасть змогу керівним органам відслідковувати кон'юнктуру ринку, запроваджувати інноваційні технології та використовувати зворотній зв'язок від клієнтів.

Під час організації логістичного управління слід враховувати особливості надання туристичних послуг, споживчий попит, кон'юнктуру ринку, оскільки формування, реалізація та просування туристичного продукту є складним процесом, що потребує комплексного аналізу.

Враховуючи концептуальні засади логістики, основними її функціями у туристичній логістиці є:

- оперативний контроль і управління процесами формування, просування і реалізації туристського продукту, а також стратегічне планування та прогнозування діяльності туристських організацій;
- оперативна передача (прийом) необхідного обсягу і якості інформації в певний час і в певному місці;
- оперативний контроль за переміщенням туристів і туристичного продукту;
- інтеграція відокремлено функціонуючих інформаційних систем туристської інфраструктури (локальні мережі, регіональні мережі, трансконтинентальні мережі) в єдину логістичну інформаційну систему;
- на основі аналізу і прогнозування розвитку можливості негативних явищ в туристській сфері розрахунок та організація фінансового резерву на випадок настання форс-мажору;
- забезпечення проведення зустрічей, наукової співпраці, конференцій з ціллю обміну досвідом та отримання актуальної інформації для працівників і представників туристських організацій на місцевому, регіональному і глобальному рівнях [9]. Ефективний механізм виконання основних функцій логістики у туризмі забезпечуватиме вирішення таких практичних завдань: раціоналізація формування та просування туристичного продукту; реалізація збуту туристського продукту, вибору засобів перевезення туристів та екскурсантів; організації оперативного інформаційного обміну між постачальниками і споживачами турпродукту; планування, прогнозування і контролю фінансових потоків [10].

Задорожна Н. В та Кобиліух О. Я. зазначають, що основними проблемами туризму в Україні є:

- залежність від екологічної ситуації;
- недостатність конкурентних переваг порівняно із туризмом розвинених країн;
- нестабільна економічна ситуація, загроза економічних криз;
- часта невідповідність співвідношення ціни та якості та інші [1].

Для вирішення цих проблем можна застосувати логістичну концепцію як «Pull-підхід» (туристичний потік повинен регулюватись і не перевищувати встановленої норми антропогенного навантаження) і логістичний аудит (проведення експертизи рівня обслуговування клієнтів, їх задоволеності, дослідження ефективності матеріально-інформаційного потоку). Застосування такого підходу зменшить ризики погіршення стану рекреаційно-туристичних ресурсів у регіоні (особливо це стосується об'єктів природно-заповідного фонду), екологічної ситуації, невідповідної якості наданих туристичних послуг, загрози здоров'ю та безпеці туристів, а, отже, сприятиме імплементації стратегії сталого розвитку туризму в регіоні, країні (рис. 2).

Для ефективного ведення туристичної діяльності слід враховувати залежність логістики туризму від маркетингу, аналізу та сегментування ринку споживачів туристичних послуг. Можливості застосування сучасних логістичних систем з урахуванням світових тенденцій допоможуть знизити логістичні витрати у туризмі та підвищити кваліфікацію логістів-менеджерів, які наразі рідко залучаються у туристичну сферу. Використання логістичних принципів і прийомів в управлінні туристичними фірмами дає змогу значно

підвищити прибутковість туристичного бізнесу шляхом зменшення витрат та підвищення рівня логістичної координації всіх операцій з обслуговування туристів. Тобто, враховуючи значний туристичний потенціал України, і логістичний підхід несе значні перспективи для розвитку туристичної сфери. Ефективне впровадження новітніх методів логістики та достатнє забезпечення фінансовими ресурсами дасть змогу оптимально реалізувати цей потенціал [1].

Джерело: сформовано автором на основі [2, 4, 6]

Рис. 2. Екологічна складова логістики туристичних послуг

Економічний ефект від застосування логістичного підходу в управлінні матеріальними та нематеріальними потоками у туристичній сфері складається зі:

- скорочення всіх видів запасів за рахунок узгодженості дій учасників логістичних процесів, підвищення надійності поставок, раціональності розподілу запасів для ресторанного господарства;
- зменшення часу формування, просування та споживання туристичного продукту по логістичному ланцюгу, що дозволить пришвидшити оборотність капіталу та покращити якість обслуговування клієнтів;
- зниження транспортних витрат за допомогою графіків руху транспорту та оптимізації маршрутів.

Комплексний економічний ефект від використання логістики у сфері туризму перевищить суму окремих ефектів від покращення перерахованих показників завдяки інтегративним властивостям логістичних систем [8]. У цьому є синергетичного ефекту, котрий полягає у отриманні додаткового результату від тісної злагодженої взаємодії між окремими елементами системи.

Висновки і перспективи досліджень. Дане дослідження допоможе сформулювати і реалізувати нову концепцію ведення туристичної діяльності екологічного спрямування. На основі логістичного підходу планується розробити туристичний маршрут об'єктами природно-заповідного фонду Житомирської області із залученням закладів харчування та розміщення. У свою чергу використання логістичного підходу сприятиме вирішенню проблем сталого розвитку туризму, збереженню та відновленню ресурсної бази екологічного туризму, дозволить зменшити/виключити ризики погіршення екологічної ситуації, змотивує покращення якості туристичних послуг, оптимізує транспортні перевезення, сформує фінансові потоки для розвитку громад та територій, сприятиме екопросвітництву та екосвідомості туристів.

Список використаних джерел:

1. Задорожна Н.В, Кобилух О.Я. Розвиток логістики туризму в Україні. URL : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/17127/1/89-Zadorozhna-146-147.pdf> (дата звернення: 10.03.2021).
2. Зубар Н.М., Григорак М.Ю. Логістика у ресторанному господарстві : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 312 с.
3. Смирнов І. Г. Логістика: комплексний підхід. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/smyrnov3.htm (дата звернення: 09.03.2021).
4. Смирнов І.Г. Логістика послуг: концептуальні засади. URL : www.rusnauka.com/12.APSN_2007/Economics/20628.doc.htm (дата звернення: 10.03.2021).
5. Смирнов І.Г. Логістика туризму: навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 444 с.
6. Пікулик О.Б. Логістичний підхід в організації туристичної діяльності. *Актуальні проблеми крайознавчої науки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції. URL : <https://internationalconference2014.wordpress.com/page/4/>
7. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
8. Тюріна Н.М., Гой І.В., Бабій І.В. Логістика : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 392 с.
9. Хайкін М. М., Гапонова Є. В., Ткач В. В. Логістизація туристичних послуг. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/logistizatsiya-turistskih-uslug/viewer> (дата звернення: 11.03.2021).
10. Чернова Є.Г. (2011). Особливості посткризового розвитку інтеграційних процесів в економіці. URL : <http://elibrary.ru/item.asp?id=16333050> (дата звернення: 10.03.2021).